

Dušan
Šimko

Maraton Juana Zabaly

SYMPOSIUM

Dušan
Šimko

Maraton Juana Zabaly

SYMPOSIUM

Dušan Šimko

Maratón Juana Zabaly

SYMPOSIUM

Přeložil Miroslav Zelinský

Tato kniha vyšla s finanční podporou Komise SLOLIA, Literární informační centrum, Bratislava

Copyright © Dušan Šimko, 1984, 1991, 2008

Translation © Miroslav Zelinský, 2008

ISBN 978-80-7511-141-8

Ze slovenštiny přeložil Miroslav Zelinský

Odpovědný redaktor Petr Zenkl

Typografie Pavel Sivko

Elektronická kniha <http://purehtml.cz>

Vydala společně nakladatelství & vydavatelství

VOLVOX GLOBATOR Štítného 17, 130 00 Praha 3,

<http://www.volvox.cz> jako 21. svazek edice Symposium celkově jako 817. publikaci,

a nakladatelství

KNIHA, GRAFIKA, BIBLIOFILIE – KGB

Charlese de Gaulla 13, 160 00 Praha 6, jako svou 55. publikaci

Současně bylo vydáno sedmdesát číslovaných bibliofilských tisků na papíře Verge, vyzdobených grafickým listem Hany Cápové

Grafický list vytiskl Vladimír Bujárek Vydání první Praha 2008

Adresa knihkupectví
VOLVOX GLOBATOR:
Štítného 16, 130 00 Praha 3

Ze slovenštiny přeložil Miroslav Zelinský
Odpovědný redaktor Petr Zenkl
Elektronická kniha <http://purehtml.cz>
Typografie Pavel Sivko
Vydala společně nakladatelství & vydavatelství
VOLVOX GLOBATOR Štítného 17, 130 00 Praha 3,
<http://www.volvox.cz> jako 21. svazek edice Symposium celkově jako
816. publikaci,
a nakladatelství

KNIHA, GRAFIKA, BIBLIOFILIE – KGB
Charlese de Gaulla 13, 160 00 Praha 6, jako svou 56. publikaci
Současně bylo vydáno sedmdesát číslovaných bibliofilských tisků na
papíře Verge, vyzdobených grafickým listem Hany Cápové
Grafický list vytiskl Vladimír Bujárek
Vydání první Praha 2008
Adresa knihkupectví
VOLVOX GLOBATOR:
Štítného 16, 130 00 Praha 3

Věnuji Dorothee

Maratón Juana Zabaly

Strejda Lojzek obcházel nově nabytý pozemek, třicet pět arů velký; nedaleko kopce zvaného „Chválabohu“, pod kterým se táhla asfaltka na Prešov. Lojzek Lörincz držel ve stařeckých, ale ne ještě roztřesených rukou březové proutky. Tu a tam zadržel dech, protože se mu zdálo, že z proutků vyšlehl tajuplný signál, na který čekal už několik měsíců. Čekal na pramen pod svým kamenitým soukromým pozemkem. Skutečné prazřídko matky země, vytoužená fontána a ne mokvající rána v jarní travičce — to byl Lorinczův sen. To, co si přál, nebyla obyčejná voda na zalévání záhonů s rajčaty, okurkami a tykvemi, vůbec ne: Lorinczova utrápená duše pištěla po minerálním prameni, zřídle, jaká jsou roztroušena po celém Liptově a u každé druhé spišské vesnice. Celé bohatě rozvětvené rodině sliboval: „Počkejte, teď se smějete, ale za chvíli vás smích přejde. Jenom co najdu tu prokletou vodu, bude konec s výlety k minerálním pramenům a do lázní v Bardějově, do Vyšných Ružbachů, k Cígelce nebo do Lipovce.“

Strejda Lojzek čítával po večerech brožury o zemitých glauberovských uhličitých a o sirnatých železnatých vodách a slatinách, o jejich výskytu a příslušných terapeutických účincích. Na anglické kolo předválečné konstrukce zn. Rover připevnil k nosiči demižon, do kterého nabíral vzorek vody z právě navštíveného pramene. Pokud ho nezatěžovala jeho funkcionářsko-pořadatelská vášeň a když byl vytoužený den maratónu v dostatečném časovém odstupu, sedával strejda Lojzek před „gejírem“ v Herianech a s výrazem věčného milence trpělivě čekal na erupci, která se opakovala přibližně ve tříhodinovém intervalu. Erupce dostala Lörincze do tiché extáze. Stál v dosahu prskajících kapek vodního sloupu, tryskajícího k východoslovenskému nebi s vydatností 23 litry za vteřinu. Jméno pro svůj zatím nenarozený pramen měl už také v zásobě. Nikomu ho nechtěl prozradit, ale mělo být určitě skvělejší, ve srovnání s fádnicími názvy bardějovských pramenů nazvaných familiérně Štefan, Ludvík nebo prostě Šťáva, jak se jmenoval zapáchající pramen v Šarišském

Štiavníku.

Lorinczově rodině se zdálo, že strejda Lojzek s přibývajícím věkem získává podobné vlastnosti jako jeho podivínský otec Kornel, který byl taky fanatický sportovec, a když mu bylo kolem sedmdesáti, uzavřel podivné známosti s nejrůznějšími vandráky, žebráky a jinými přáteli toulavého, tedy nezodpovědného života, kterým počestní občané naší bohulibé země říkali uličníci, šibeničníci, darebáci, neřádi, ničemové, chamrad', havěť, zbojníci, trhání, hadráři, lumpové, nezbedníci a všelijak jinak...

Strejda Kornel zemřel za tajuplných okolností, o čemž se šušovalo po celém městě. Za Spišskou Novou Vsí ho našli vesničtí policisté. Po telefonátu na okresní policejní stanici se zjistilo, že nalezená hromádka neštěstí je velevážený pan Kornel Lörincz z Košic, majitel úspěšné, hospodářsky prosperující dílny na jemnou mechaniku — specializované na odborné opravy lékařských, dentistických nástrojů, kružítek, fotografických přístrojů, přesných vah, plnicích per, psacích a počítacích strojů. Lörinczova dílna vyráběla a opravovala fyzikální a vědecké přístroje, stejně jako modely pro patenty a všechny jemné mechanické práce, podle zadání nebo nákresu.

Podivínství strejdy Kornela začalo velmi brzy, vlastně vypuklo v Novém světě, v New Yorku, kde strejda Kornel pobýval dva roky jako brusič čoček u jednoho německého držgrešleho a vydřiducha, který se jmenoval Langhans. Strejda Kornel šetřil ze skromného výdělků, jak to jen šlo. Jednoho pěkného odpoledne nešel do práce a večer navštívil bar. V baru obvykle zeširoka vyprávěl náhodným posluchačům nad holbou piva, že kdyby někdy mělo Košice postihnout zemětřesení, potopa, požár nebo jiné kataklyzma, on, Lörincz Kornel, nakreslí městský plán, a to se zavřenýma očima. Nakreslí tytéž Košice s městským parkem, radnicí, divadlem, měšťanskými domy a po hlavní ulici se znovu rozjede tatáž rozhrkaná tramvaj značky Kolben-Daněk, Českomoravské strojírny.

„Kdyby Košice neexistovaly, někdo by je musel vymyslet!“ uzavíral obvykle své úvahy o rodném městě.

Po dvou letech, plných tvrdé práce a spořivého živoření, se stalo, že strejda Kornel jednou nedopil své pivo a vydal se do banky, vybral si dolárky a koupil „šifkardu“ na první loď do Brém.

Obchodní cestující a pojišťovací agent mezi krajany Jakoubek Engel se vrátil společně s Kornelem zpět na Horní zemi. V Košicích si později otevřel výrobu čepic. Společná plavba domů je sblížila, i když byli různých povah a hlavně rozdílného náboženství. Když přijeli zpět do Evropy, hulákal Kornel radostí jak na lesy, že jsou zase doma.

Jakoubek Engel se v roce 1929 vůbec nepodivil, když mu jeho vynikající konkurent a kamarád z mokré čtvrti Odön Gyulai přišel zvěstovat, že strejda Kornel zešílel. „Jakoubku můj, strejda Kornel si vzal potají »tornistru« a turistické boty a vzal roha. Odešel, vyklouzl potají z domu. Hádej, kde je teď“?

„Namouvěru, to nevím, Odöne. Kde je?“

Gyulai nezůstal Jakoubkovi dlužen odpověď: „Blázen jeden, odešel do Německa, do Stuttgartu. Řekl to jednomu z učňů. Jel na sjezd vagabundů během Svatodušních svátků.“

A opravdu, strejda Kornel byl na zájezdu a vyslechl si projev krále vagabundů Gregora Goga. Z výšin řečnického pultu kázal Gog svým spolubratrům: „Mistr vagabundů, Ježíš Kristus, bojoval proti tomuto světu, proti velekněžům, farizejům a překupníkům v chrámě božím a také my musíme bojovat jako on. Vzhůru, bratři!“

Po třech týdnech vandrování se zkormoucený strejda Kornel vrátil ke svým povinnostem v dílně a v manželské posteli, kterou sdílel se svou milovanou ženuškou Katikou. Toho večera byl tak čilý, jako by z něj spadlo dvacet let, a když se ho Katika dotkla na citlivém místě, byl z toho celý říčný. Ráno druhého dne po návratu z toulek šel do dílny vymydlený, oholený, voněl kolínskou a měl na sobě novou vestičku. Pozdravil mistra a tovaryše s učni, jako by se s nimi rozloučil včera. Učně poslal před obchod, ať dělá krasopisné osmičky na zaprášeném chodníku. Učeň chodil s kbelíkem s proděravělým dnem a kreslil vodou osmičky do košického prachu. Strejda Kornel si sedl k rozmontovanému mikroskopu, patřícímu doktoru Kočimu, řediteli Komenského ústavu

pro zpuštěnou a mravně narušenou mládež. Doktor Kočí jednou v Rokoku, noční kavárně a vinárně, propagované jako „dostaveníčko československé inteligence“, řekl svým českým kolegům z reálného gymnázia na Kováčské ulici, pánům Spalkovi a Zázvorovi: „Mladí lidé nemohou být vychováni obvyklým způsobem na svobodě, protože definitivně sklouzli z dráhy normálního mravního vývoje, případně jsou založeni psychopaticky.“ Spalkovi a Zázvorovi, městským liberálům první kategorie, se pedagogické postoje doktora Kočího nezdály, ale ze slušnosti mu to nikdy nedali najevo a ani na něj nepsali udání do rukou školní inspekce.

Doktor Kočí zakoupil pět drahých mikroskopů pro potřeby chovanců, protože byl přesvědčen, že přístroje u nich mohou vypěstovat trpělivost a přesnost, případně zodpovědnost. Kočí chtěl důkladně pročistit proud slovenské a zakarpatské mládeže a přinejmenším sedmdesát pět procent z nich mělo být zachováno k dalšímu normálnímu vývoji a čestnému občanskému životu; při zvýšeném úsilí vedení ústavu by se mohlo toto procento zachráněných ještě zvýšit. Doktor Kočí se stýkal s inženýrem Ferem Makovickým, vedoucím městské elektrárny. Makovický se dostal na místo vedoucího inženýra v roce, kdy vypršela koncese Augsburské plynárenské společnosti na výrobu a prodej plynu. Křehoucký inženýr vůbec neodpovídal tomu, čemu se říká „muž činu“. Na jeho křehká ramena spadla zodpovědnost za zavedení třífázového proudu ve městě. Vytrvalostní sport zajímal inženýra rozhodně mnohem více než elektromotory a nová parní turbína s přímo připojeným generátorem o výkonu 1000kW. Do práce, do hydrocentrály na Masarykově okružní, nejezdil tramvají, ale běžel spícím ranním městem. Pravda, ne hlavní ulicí, ale oklikami vedlejšími uličkami, aby si prodloužil trasu. Všichni mlékaři, ranní ptáčata v bílých zástěrách, ho zdravili: „Dobré ráno, pane inženýre.“

Makovický dýchal rytmicky dle doporučení moderní běžecké příručky Brita S. Pryora Jak se stát vytrvalcem, kterou si objednal až z Prahy, a to v angličtině. Občas potkával i opilce a šviháky, kteří se pobledlí vraceli z celonočního flámu. Rekruti si pozpěvovali: „Ked som

išiel, išiel, z nohavic mi vyšiel, ručníček vyšívany...”

Makovického písnička potěšila, nezpomalil a pokračoval v pravidelném běhu divně prodlouženým krokem, který propagoval v rozhovorech se zakládajícími členy vytrvalecké sekce KACu, neboli Rosického atletického klubu, nebo maďarský Kassai atletikai club.

Pokud nelilo jako z konve, cvičival advokát Lux v úzkém dvoře svého nenápadného domu proti kinu Veritas. Makovický viděl advokáta jen jednou, když dostal ten ujetý nápad zacvičit v podnapilém stavu celou prostnou sestavu na zábradlí malého balkónku v prvním patře. Krkolonné vystoupení se advokátovi podařilo mnohem lépe než na olympiádě v Antverpách, kde s československým lvíčkem na hrudi zcela selhal. Možná mu chybělo jeho věrné obecenstvo z Dominikánského náměstí: prodavačky zeleniny a mlékaři. Pokaždé se upřímně divili a strachovali se o advokáta: „Vždyť může sklouznout a zabít se!“ Perfektně zacvičená prostná pomáhala Luxovi zapomenout na jeho snoubenku Věru, o které se za advokátovými zády po náboženské obci šeptalo, že je „rand-šikse“. Advokát, zhlouplý z pětiminutových stojek, naletěl na její kulatý německý zadeček, metu celé košické garnizony. Advokát cvičil a cvičil jako zjednaný. Vystavoval na odiv vyvinuté bicepsy a trojúhelník neochlupeného hrudníku.

Vedení atletického klubu: inženýr Makovický, Kornel Lörincz a doktor Kočí, zahaleni v oblacích kouře, seděli nad sklenkou vína v nádražní restauraci a zrovna se shodli na tom, že Košice, včetně vojenské posádky, mají dostatečné množství mladých mužů, ochotných pustit se do vytrvalostní dřiny. Zvědavý číšník Vincek naléval třem spiklencům ze zvláštní rezervy turnianského bílého, což pohnulo inženýra Makovického k šalamounskému výroku: „Poběží polovinu maratónské trati, tedy 22 195 m, a basta!“

Strejda Kornel zvolal: „To je řešení, Fero!“ a objednal další láhev blahodárného moku. Dlouho po zavírací hodině, doprovázeni majitelem restaurace Pavlem Ušákem a za vytí toulavých psů v městském parku, vydali se zakladatelé košického maratónu ke svým manželkám. V některých budovách města svítily žárovky: ve mlýně, v

pivovaru a v městském blázinci. Strejda Kornel šel zamyšleně přes městský park a zastavil se na okamžik u městských parních lázní. Myslel na naději a záruku právě založeného maratónu, na Karla Hallu. Halla byl úžasný odborník na puchýře a sportovní masáž. Během dne nebylo přes okna lázní vidět, protože byla zamlžená. Hallova žena, masérka Vilma, byla vyhlášena po celém městě. Pod jejíma šikovnými rukama úpěla košická zlatá mládež, „arany ifjúság“. Parní lázně byly pro dámy otevřeny v úterý a v pátek od šesti ráno a pro pány v ostatní dny celodenně. Pro osoby trpící revmatem se dělaly zábaly do piešťanského bahna. Halla se staral o voňavé, uhličité a vodoléčebné koupele.

Po založení maratónu vyhledal doktor Kočí velitele posádky, bývalého legionáře a zuřivého sokola, plukovníka Bartíka. Plukovník se pro maratón ihned nadchl. Všechno se dalo do pohybu. V kasárnách se vytrvale nacvičoval slavnostní pochod ke Dni republiky a dvě čety byly uvolněny pro pořadatele maratónu, aby zabezpečovaly hladký průběh závodů v sedmi kontrolních a třech občerstvovacích stanicích.

Start závodů byl pod Túrnianským hradem. Na okresce poskakovalo a zahřívalo se devět osudem vyvolených. Makovický, Lörincz, dr. Kočí, plukovník Bartík s osobním řidičem, pár vojáků a zvědavých diváků se seskupilo podle pokynů uměleckého fotografa Juraje Dančáka. Vytvořili půlkruh. Dančák zalezl za stojan s foťákem a stiskl spoušť. Vznikla slavná fotografie prvního maratónského běhu „Start maratónu“, na které se nikdo neusmívá kromě vojáka košické posádky. Zatloukala. Za účast měl slíbenou dovolenou v rodné Olomouci. Zatloukal se usmívá široce, zdravým sedláckým úsměvem při pomyšlení na snoubenčina silná stehna a máminu květákovou polévku. Inženýr Makovický byl strašně nervózní, což na fotce není vidět. Nechal se vyfotit z profilu, aby nebyla vidět ranka na jeho pravé tváři. Makovický byl totiž samolibý. Na holení potřeboval alespoň deset minut, protože se holil solingenkou, a ráno do něj při holení strčila jeho žena, kostnatá třasořitka, která měla zálibu v exotice. Stála v japonském kimonu s vyšitými volavkami na zádech za inženýrem a

držela v rukou vzorně vyžehlenou košili s naškrobeným límcem. Sama žehlit nemusela, protože její otec vlastnil v Rybářské ulici žehlírnu a chemickou čistírnu. Za otce se někdy styděla, když slyšela, jak si z něj lidé utahují pro jeho speciální metodu na odstraňování lesku z pánských obleků. Makovického tchán se o maratón nestaral a myslel si, že se jeho zeť ze samého počítání zbláznil. Manželka se postavila za inženýra a chtěla mu prohrábnout vlasy. Nervózní trhnutí hlavou, šmik a už tady byl i krvácející tenoučký zářez na jeho tváři.

„Ježíškovy housličky, nech toho, přestaň!“ zvolal Makovický a přitiskl si na tvář chomáček vaty, aby zastavil silný potůček krve.

Po oficiálním fotografování měl řečnit dr. Kočí. Postavil se na malou dřevěnou bedničku od zeleniny, vypůjčenou z bulharského zelinářství a zahradnictví Georgiho Lazarova. Lazarov byl chlap jak hora a podporoval maratónský běh, protože to byl bývalý aktivní sportovec. Než přijel do Košic, vyhrál v Plovdivu vojenské mistrovství bulharské armády v řeckořímském zápase a samotný král Boris mu připnul medaili a obdaroval borce litinovým sousoším „Evropa unášená býkem“. Evropa vážila padesát liber. Lazarov ji umístil v zelinářství na čestném místě pod portrétem tatíčka Masaryka. Evropa se jednou rukou držela býčí šije a druhou ukazovala na okurky nebo cibuli uloženou na policích.

Dr. Kočí, nej lepší řečník města, řečnil slovenský skoro bez přízvuku, čímž dokázal, že je dobrý lokálpatriot. Někteří z vojáků mu sotva rozuměli, protože to byli Maďaři z venkova. Dr. Kočí zdůraznil, že první maratónský běh (i přes poloviční délku tratě) je ušlechtilý závod, který pomůže našemu překrásnému městu, metropoli východu ležící na periferii republiky, dostat se do povědomí sportovní a kulturní evropské veřejnosti. Maratón přiláká do našeho města mnoho cizinců. Po projevu slavnostního řečníka se závodníci seřadili na startovní čáře. Na trenýrkách měli přišpendlena čísla. Bylo deset minut po dvanácté hodině a na startu stálo míň než půlka z přihlášených účastníků. Halla, Tronka, Badonič a Kulcsár z KAC, Schuller ze Slávie a vojáci Zatloukal, Zajč, Lenárt a Schmid. Inženýr Makovický pohlédl na své

schaffhausenky, International Watch Co., a pokynutím hlavy, ze které sňal Hlcový klobouk, dal pokyn startérovi. Lorincz vytáhl z kapsy tvídového saka startovací pistoli. Ze vztažené ruky prodloužené o hlaveň pistole zazněl výstřel. Devět hrdinů, vedených vojákem Zatloukalem, vyrazilo od startovací cary jako vzteklí psi. Dr. Kočí se chvěl rozčilením a navzdory své obvyklé rezervovanosti zakřičel za Schullerem z pražské Slávie: „Do toho, Slávie!“

Vedení maratónu nasedlo do připravené tatrovky a společně s vojáky, kteří sledovali běžce na erárních skládacích motocyklech, se vydalo za maratonce. Strejda Lorincz seděl zapasovaný mezi přáteli s vavřínovým věncem na kolenou. Dr. Kočí se po boku maratonomachů Lorincze a Makovického cítil jako nový Miltiades, protože věřil, že maratón vytrhne město z podřadnosti, kterou velice těžce snášel. Nanic mu bylo hlavně při pomyšlení, že ani jeden maratonec nedoběhne do cíle. Lazarov trůnil na kozlíku lehké bryčky. Měl fešácky zakroucené kníry. Ležérně držel otěže v rukou a vesele pokřikoval na závodníky. Tvrdá bulharská povzbuzení padala na hlavy závodníků jako konfety na maškarním plese. Lazarov si vždycky odkouzl z chalvy a žvýkal ji mohutnými louskáčkovskými čelistmi. Jako každý Bulhar věřil, že chalva zvyšuje potenci, kterou potřeboval, protože se otáčel za každou sukni a ani jedna dělnice ve skleníku si před ním nebyla jistá. Na otočce v Sebastovicích zůstal stát voják Zatloukal a zamlženým zrakem sledoval zavalitého maséra Hallu, který ho skoro zdvořile oběhl. Voják Zatloukal se nahnul nad příkopu a zvracel zbytky snídaně. Georgi Lazarov slezl z kozlíku bryčky a chytil ho za čelo.

„Vydrž, chlapče, vydrž, už jsi v půlce. Nedej se!“ domlouval Bulhar vojáčkovi. „Zbývá ti ještě deset kilometrů. Nedej se, pokračuj!“ Dobrosrdečnému medvědovi Lazarovovi bylo vojáka líto. Takhle se trápit, kdo to kdy viděl. Voják nevydal ani hlásku, kašlal a pisklavě oddechoval. Lazarov ho chytil v podpaží, uběhl společně s ním několik běžeckých kroků a poslal vojáčka do bitvy o bolestivé kilometry. Stál u široké příkopu, kterou se v době jarních a podzimních dešů valil proud kalné vody a i dnes byla příkopá po okraj plná říjnové špíny a bláta, a